

toto propojení bylo možné, v kapitole o moru tak chybí nejen kunštátský, ale v podstatě i šlechtický kontext. Závěrečné kapitoly přibližují problematiku lovu, jídla a pití na šlechtických sídlech (M. Konečný) a konečně dějiny Kunštátů od Jiřího z Poděbrad až po druhý život rodu (J. Dufka – M. Konečný).

Z trojice „kunštátských“ publikací přináší svazek *V erbu tří pruhů* nejméně původních informací, díky řadě čtivých esejů i vkusné a bohaté obrazové dokumentaci si nicméně jistě své publikum najde.

ROBERT NOVOTNÝ

CÍRKEVNÍ A DUCHOVNÍ DĚJINY

Kriston R. RENNIE, *The Foundations of Medieval Papal Legation*, Palgrave Macmillan, Basingstoke 2013

234 s., ISBN 978-1-137-26493-0

V otázce papežských legátů a papežské reprezentace obecně se historici soustředili především na klasické období vývoje kanonického práva, tedy 11.–13. století, neboť právě v této době byl úřad papežských legátů zcela jasně definován a využíván. Také Kriston R. Rennie se dříve soustředil na 11. století a pontifikát Řehoře VII. (srov. monografii *Law and Practice in the Age of Reform: The Legatine Work of Hugh of Die*). Ve své nové studii se však zaměřil na papežskou reprezentaci v době, kdy zastupování římského papeže ještě nemělo jasná a kanonicky definovaná pravidla.

Rennie se pokusil na pozadí vývoje papežství do 11. století analyzovat a systematizovat vývoj papežských legátů (či papežské legace) jako instituce, přičemž jeho snahou bylo objasnit „rostoucí a všudypřítomnou potřebu papežské reprezentace“ (s. 3), důvody rozšíření papežské moci za hranice Říma, ospravedlnění a vysvětlení využití papežských legátů a jejich legitimacy atd. Všechny tyto otázky hrají v Rennieho textu důležitou roli. Ve svém výkladu se zaměřil na teoretické pozadí legace, které ukazuje i v souvislostech sociálních a politických teorií; vzhledem k institucionálnímu zakotvení legace se odrazil především od Maxe Webera a teorie o institucionální a individuální moci, zaměřuje se ale i na obecnější problémy vývoje papežské moci a jejího delegování, které vycházejí z teorií pozdně antických,

zachycených v římském právu. Rennie se snažil detailně využít především veškeré dostupné prameny, na jejichž základě popsal celou řadu příkladů jednotlivých papežských reprezentantů, mezi něž – tak jako starší literatura – zařadil apoštolského vikáře, apocrisaria, a legáta *ad causam*. Činnost legátů *ad causam* rozdělil na nuncie, kteří především doručovali psaná i ústní poselství, *defensores ecclesie*, kteří se angažovali ve správě církevního území, a *legati vagantes*. Tuto poslední kategorii definoval Rennie sám a mezi její členy zařadil především misionáře, kteří také reprezentovali papežskou politiku a papežskou vůli. I když tvrdí, že právě *legati ad causam* jako instituce fungovali do 11. století, až do této doby, v níž by mohl propojit misijní činnost s christianizací střední Evropy, tuto misionářskou kategorii legátů nedovádí.

V dalších kapitolách se Rennie zaměřil na praktické fungování legace, především na to, jakým způsobem byli legáti vybíráni a jaké podmínky měli splňovat, tedy jak zobecnit provedený výběr jednotlivých kandidátů. Není překvapivé, že papeži si většinou za své reprezentanty volili sobě dobře známé členy kléru; důležitý byl způsob života, morální kvality, ale i původ – podle kategorií legátů místní nebo římský (ten byl rozhodně preferován). Výhodou bylo i biskupské svěcení, které legátovi umožnilo různé liturgické úkony.

Studium jednotlivců, které je kvůli nedostatku pramenů často obtížné, vede zpět ke studiu úřadu. Rennie se věnoval právům a pravomocem legáta, jakož i působení v rámci koncilů, což je pro raný středověk jeden z nejvýznamnějších úkolů papežských legátů. Výklad je spíše mozaikou, která je složena z pramenných dokladů z období 4. až 9. století. Kniha je pak ukončena kapitolou o rozvoji papežské legace v souvislosti se spoluprací římského papeže a Franků. Potřeba reprezentace v komunikaci s karolinským panovníkem vedla k vytvoření nového systému zastupování papežskými legáty. K největšímu rozvoji došlo, jak postřehl již Walter Ullmann, za pontifikátů Mikuláše I., Hadriána II. a Jana VIII., a instituce legátů se vyvíjela dále v 10. a na počátku 11. století. Změny, ke kterým došlo v souvislosti s pontifikátem Řehoře VII. a obecně s reformou církve, přinesly na instituci papežského legáta zcela nový pohled. Výhled do tohoto systému celou knihu logicky uzavírá.

Kriston R. Rennie se ve své knize zaměřil především na analýzu pramenů, i když se snaží také využít literaturu, která se papežské reprezentaci v době před reformou věnovala (opírá se především o nepublikovanou disertaci Richarda Antone Schmutze *The Foundations of Medieval Papal*

Representation z roku 1966 či o práce Waltera Ullmanna). Téma, které nebylo do hloubky nikdy zpracováno, by si však zasloužilo poněkud lepší prezentaci. Těžký, právními prameny ovlivněný jazyk nepřispívá ke srozumitelnosti knihy, již by prospělo i lepší strukturování jednotlivých, jinak dobře promyšlených kapitol.

ANTONÍN KALOUS

Dariusz Andrzej SIKORSKI, *Kościół w Polsce za Mieszka I i Bolesława Chrobrego*, Wydawnictwo naukowe UAM, Poznań 2011, 2. vyd. 2013

571 s., ISBN 978-83-232-2259-0

Dariusz Andrzej SIKORSKI, *Początki Kościoła w Polsce. Wybrane problemy*, Wydawnictwo naukowe UAM, Poznań 2012

343 s., ISBN 978-83-7654-159-4

Dariusz Andrzej Sikorski, jenž vstoupil ve známost monografií o anglosaských vlivech na karolinskou knižní kulturu, přesunul svůj odborný zájem k polským dějinám 10. a 11. století. Již předem je možno říci, že čtenáři jeho knihy *Kościół w Polsce* rozhodně nebudou litovat. Autor sice nepodává syntetický pohled, to je ale spíše dobře – mnohokráté převyprávěných historií a drobných připodotknutí se okolo uvedené problematiky nahromadilo tolik, že neuškodí důkladné přehodnocení, provedené jak s dobrou znalostí pramenů, tak s přihlédnutím k olbřímí literatuře. Ačkoli je relevantních pramenů pouhá hrstka a jejich přepis by vydal na několik málo tiskových stran, kolem jejich výkladu se navršilo mnoho ad hoc vystavených hypotéz, opírajících se často o pouhou náhodnou a nepříliš hlubokou znalost nějakého jevu. To se týká například dřívějších úvah o charakteru poznaňského biskupství, které bylo interpretováno tu jako misijní biskupství, tu jako biskupství eximované či biskupství bezprostředně podléhajícího papežskému stolci. Sikorski je díky tomu, že se opírá o literaturu i původní prameny k problematice episkopální organizace en gros, schopen nahromaděné hypotézy účinně vyvracet. Jeho zásluhou se tak tradiční houšť hypotéz, navrstvených kolem nejstarších piastovských dějin, přece jen projasňuje. Podobně Sikorski postupuje i při řešení dalších otázek.

Následující kniha *Początki Kościoła* nabízí důkladné analýzy několika klíčových pramenů, o které se bádání opírá, byť jsou jejich dnešní zpřístupnění i obsah tolik problematické. Jedná se zejména o údajné zprávy Ibrahima ibn Jakuba, o knihu Josippon, o listinu pro pražské biskupství z roku 1086 a dokument označovaný jako *Dagomę iudex*. Autor v mnoha případech opět poukazuje na vady staršího bádání a na jeho chybné předpoklady. Souhlasit je nutno s jeho připomínkami k relaci Ibrahima ibn Jakuba, i k ediční praxi, jež převládla a jež nás nutí vnímat jeho text prostřednictvím několika málo výňatků pojednávajících o oblasti, která editora zajímala; autor zde názorně ukazuje, nakolik i ediční praxe podléhala nacionálním kritériím. Dnes už je samozřejmostí pozornost věnovaná archeologickým pramenům, jakkoli zůstává kriticky obezřetná. I když je Sikorski zvyklý pronikat do hloubky, ne vždy jeho nápady přesvědčují. To se týká například rozboru dokumentu pro pražské biskupství, kde se nedostatečně vyrovnává s datací popisu chovaného v Mohuči. Stejně tak je sporná autorova snaha uvažovat o dokumentech příliš normativním způsobem, jenž byl výhodný při kritice starších badatelských koncepcí.

Zatímco v první části knihy se autor snaží prokázat, že představa o přemyslovské vládě na jihu Polska za vlády Boleslava I. a Boleslava II. je neprůkazná, v druhé části se vypořádává s úvahami, jež christianizaci Polska spojovaly s vlivem Přemyslovy Doubravky, choti Měška I. I tento soubor analytických textů je bohatě komparativně založen a pracuje nejenom s prameny historickými (a případnými analogiemi), ale také s argumenty filologické povahy (k původu polské církevní terminologie). V závěru Sikorski shrnuje, že české prostředí nejenže nezprostředkovalo Polsku křesťanství, ale ani by toho nebylo schopno. Klíčovou úlohu muselo už z důvodů kanonicko-právních sehrát římské papežství.

Dvojice knih D. A. Sikorského není snadnou lekturou a čtenář ne vždy přitaká autorovým závěrům, jakkoli opatrně formulovaným. Nelze nicméně popřít, že představuje excelentní příklad historické analýzy, který je cenný i snahou nedržet se standardně přijímaných řešení.

DAVID KALHOUS